

EDGAR RICE BURROUGHS

MARSO PRINCESÈ

EDGAR RICE BURROUGHS

**MARSO.
PRINCESĖ**

IŠ ANGLŲ KALBOS VERTĖ
GRAŽVYDAS KIRVAITIS

Edgar Rice Burroughs
MARSO PRINCESĖ

Versta iš
Edgar Rice Burroughs,
A Princess of Mars,
Ballantine Books, 1974

Iš anglų kalbos vertė Gražvydas Kirvaitis
Redaktorė Lolita Petrašiūnaitė
Maketavo Aurimas Lažinskas
Dizainerė Lina Sasnauskaitė

Išleido
kitos knygos
kitosknygos.lt

Spausdino
UAB „BALTO print“
baltoprint.com

Tiražas 1 200 egz.

© Gražvydas Kirvaitis (vertimas), 2017
© *kitos knygos*, 2017

ISBN 978-609-427-264-6
ISBN 978-609-427-265-3 (el. knyga)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

MANO SŪNUI
DŽEKUI

TURINYS

I SKYRIUS	ARIZONOS KALVOSE	9
II SKYRIUS	NUMIRĖLIŲ IŠSIGELBĖJIMAS	16
III SKYRIUS	MANO ATVYKIMAS Į MARŠĄ	21
IV SKYRIUS	BELAISVIS	29
V SKYRIUS	PABĖGU NUO SARGINIO ŠUNS	35
VI SKYRIUS	KOVA, LAIMĖJUSI DRAUGŲ	40
VII SKYRIUS	VAIKŲ AUGINIMAS MARSE	45
VIII SKYRIUS	GRAŽIOJI BELAISVĖ IŠ DANGAUS	51
IX SKYRIUS	IŠMOKSTU KALBĄ	57
X SKYRIUS	KOVOTOJAS IR VADAS	61
XI SKYRIUS	SU DĖJA TORIS	71
XII SKYRIUS	TURINTIS VALDŽIĄ BELAISVIS	78
XIII SKYRIUS	MEILĖ MARSE	84
XIV SKYRIUS	ŽŪTBŪTINĖ DVIKOVA	91
XV SKYRIUS	SOLA PASAKOJA SAVO ISTORIJĄ	101
XVI SKYRIUS	KETINAME BĖGTI	110
XVII SKYRIUS	ANTROJI NELAISVĖ	120
XVIII SKYRIUS	VARUNŲ GRANDINĖSE	128
XIX SKYRIUS	KAUTYNĖS ARENOJE	133
XX SKYRIUS	ATMOSFEROS FABRIKE	138
XXI SKYRIUS	ZODANGOS ORO ŽVALGAS	148
XXII SKYRIUS	SURANDU DĖJĄ	158
XXIII SKYRIUS	PASIKLYDAU PADANGĖJE	168
XXIV SKYRIUS	TARSAS TARKASAS RANDA DRAUGĄ	175
XXV SKYRIUS	ZODANGOS PUOLIMAS	183
XXVI SKYRIUS	PER SKERDYNES Į DŽIAUGSMĄ	189
XXVII SKYRIUS	IŠ DŽIAUGSMO Į MIRTĮ	196
XXVIII SKYRIUS	ARIZONOS URVE	202
APIE AUTORIJŲ	.....	207

ARIZONOS KALVOSE

Man labai daug metų, kiek – nė pats nežinau. Turbūt šimtas, o gal ir daugiau. Tiksliai pasakyti negaliu, nes niekada nesenau, kaip kiti žmonės, neprisimenu nė savo vaikystės. Kiek pame nu, visada buvau vyras maždaug trisdešimties metų. Atrodau šiandien lygiai taip pat kaip prieš keturiasdešimt ar dar daugiau metų ir vis dėlto jaučiu, jog amžinai negyvensiu, jog vieną dieną mirsiu tikra mirtimi, po kurios nebus prisikėlimo. Nežinau, kodėl bijau mirties, juk miriau du kartus ir vis dar esu gyvas; ir vis dėlto ji kelia tokį pat siaubą kaip ir jums, kurie nemirėte nė karto ir, regis, kaip tik ta mirties baimė labiausiai verčia mane tikėti, jog esu mirtingas.

Dėl to įsitikinimo ir nusprendžiau užrašyti įdomiausių savo gyvenimo ir mirties tarpsnių istoriją. Paaiškinti šių dalykų nesugebu; galiu tik išdėstyti čia paprastais eilinio nuotykių ieškotojo žodžiais visus keistus įvykius, atsitikusius per tuos dešimt metų, kai mano miręs kūnas gulėjo viename Arizonos urve.

Niekada dar nepasakojau šios istorijos, ir nė vienas mirtingasis neišvys šio rankraščio, kol neišeisiu į amžinybę. Žinau, kad

eilinis žmogaus protas netiki tuo, ko neįstengia suvokti, todėl nenoriu, kad visuomenė, dvasininkija ir spauda tyčiotųsi iš manęs ir šlovintų kaip didžiausią melagį, o juk tai paprasčiausios tiesos, kurias mokslas kada nors patvirtins. Galbūt žinios, įgytos Marse, ir tie duomenys, kuriuos įrašysiu į šią kroniką, padės greičiau suprasti mums giminingos planetos paslaptis, tai yra paslaptis jums, bet ne man.

Aš vadinausi Džonas Karteris, tačiau mane geriau pažįsta kaip kapitoną Džeką Karterį iš Virdžinijos. Pasibaigus pilietiniam karui, likau su keliais šimtais tūkstančių dolerių (deja, Konfederacijos) ir jau neegzistuojančios kariuomenės kavalerijos kapitono laipsniu – tarnu valstybės, išnykusios kartu su Pietų viltimis. Taigi be tarnybos, be skatiko kišenėje, netekęs vienintelio pragyvenimo šaltinio – kautynių, nusprendžiau vykti į pietvakarius ir pamėginti atgauti prarastą turtą ieškodamas aukso.

Tose paieškose praleidau beveik metus drauge su kitu Konfederacijos karininku, kapitonu Džeimsu K. Pauelu iš Ričmondo. Mums nepaprastai pasisekė – 1865 metų žiemos pabaigoje, po daugelio vargų ir negandų, aptikome tokią auksingą kvarco gyslą, kokios nebūtume įsivaizdavę nė drąsiausiose svajonėse. Pauelas, pagal išsimokslinimą kalnų inžinierius, nustatė, jog vos per tris mėnesius mes radome aukso daugiau nei už milijoną dolerių.

Kadangi mūsų įrankiai buvo baisiai primityvūs, nutarėme, jog vienas iš mūsų turi grįžti į civilizuotą pasaulį, nupirkti reikalingos įrangos ir pasamdyti pakankamai vyrų darbui kasykloje.

Kadangi Pauelas gerai pažino tą kraštą, taip pat nusimanė apie kalnakasybos dalykus, nusprendėme, kad į kelionę leistis geriausia būtų jam. Buvo nutarta, jog aš saugosiu mūsų gyslą ir neleisiu jos užgrobti kokiam klajojančiam ieškotojui.

1866 metų kovo 3 dieną mudu apkrovėme du asiliukus Pauelo maisto atsargomis ir atsisveikinome. Jis sėdo ant arklio ir ėmė leistis žemyn kalno šlaitu į slėnį, kur prasidėjo pirmasis jo kelionės tarpsnis.

Rytas Pauelo išvykimo dieną kaip paprastai Arizonoje buvo giedras ir gražus; sekiau akimis jį ir jo nedidelius nešulinius gyvulėlius, kepėstuojančius pakalnėn slėnio link. Visą rytą aš kartkarčiais išvysdavau juos, tai besiropšciančius į statų kalnagūbrį, tai pasirodančius ant lygios plokščiakalvės. Paskutinį kartą mačiau Pauelą apie trečią po pietų, kai jis įjojo į kalnų grandinės, dunksančios kitoje slėnio pusėje, šešėlį.

Gal po pusvalandžio atsitiktinai mečiau žvilgsnį slėnio link ir gerokai nustebeš išvydau tris mažyčius taškelių maždaug toje pačioje vietoje, kur paskutinį kartą mačiau savo draugą ir du jo asiliukus. Nesu linkęs be reikalo nerimauti, bet kuo labiau bandžiau save įtikinti, kad Pauelui viskas klojasi gerai ir kad tie taškeliai, kuriuos mačiau judančius jo pėdsakais, tėra antilopės ar laukiniai arkliai, tuo didesnės mane apniko abejonės.

Nuo to laiko, kai atvykome į šią teritoriją, nesutikome nė vieno priešiška nusiteikusio indėno, tad mūsų nerūpestingumas peržengė visas ribas. Mes šaipėmės iš visų girdėtų istorijų apie tuos plėšrius marodierius, neva šmirinėjančius kalnų takais ir žudančius bei kankinančius visus baltuosius, pakliuvusius į jų negailestingus nagus.

Žinojau, jog Pauelas gerai ginkluotas ir, be to, patyręs kovotojas su indėnais, tačiau aš taip pat keletą metų gyvenau šiaurėje, kur susidurdavau su sijais, ir man buvo aišku, kad prieš gaują klastingų apačų jis neturėtų jokių šansų. Galiausiai, nebepakęsdamas nežinomybės, apsiginklavau dviem koltais ir karabinu, apsijuosiau dviem juostom šovinių ir, pasigavęs savo arklį, nusekiau Pauelo pėdomis.

Vos tik pasiekiau kiek lygesnę vietovę, pavariau arklį risčia ir toliau taip jojau, kol tai buvo įmanoma. Jau pradėjus temti, radau tą vietą, kur prie Pauelo pėdsakų prisijungė kiti. Tai buvo trijų nekaustytų ponių kanopų žymės ir, matyti, jie lėkė šuoliais.

Aš skubiai jojau paskui lig sutemos, privertusios luktelėti patėkančio mėnulio ir pasvarstyti, ar protingas tas mano vijimasis.

Galimas daiktas, aš pats, kaip kokia nervinga senolė, prisigalvojau nebūtų pavojų, ir kai pasivysiu Pauelą, mudu tik nusikvatosime iš mano baimių. Tačiau nesu įspūdžių lengvai paveikiamas, o pareigos jausmas, kad ir kur jis vestų, man buvo tarsi fetišas visą gyvenimą; turbūt jam turiu būti dėkingas už apdovanojimus, gautus iš trijų respublikų, ir už ordinus ir bičiulystę seno galingo imperatoriaus bei keleto ne tokių garsių valdovų, kuriems tarnavau savo šveitriu kardu.

Apie devintą valandą mėnulis jau skaisčiai švietė, tad galėjau tęsti kelionę. Be didelio vargo variausi į priekį greita žingine, o kai kur ir žvalia risčia. Apie vidurnaktį pasiekiau šaltinį, prie kurio Pauelas ketino sustoti poilsio. Tą vietą užėjau visai nelauktai ir radau ją apleistą, be jokių ženklų, jog čia kažkas neseniai stovyklavo.

Pastebėjau, kad persekiotojų pėdsakai (o kad tie raiteliai jį persekiojo, dabar nė kiek neabejojau) visą laiką ėjo iš paskos Pauelui, tik trumpam stabtelėdami prie šaltinio, ir visą laiką tuo pačiu greičiu kaip Pauelas.

Dabar buvau tikras, kad persekiotojai – apačai ir kad jie nori pagauti Pauelą gyvą, ketindami pasimėgauti jo kančiomis. Tai gi, nepaisydamas pavojingo kelio, paleidau arklį šuoliais, vildamasis pavyti raudonodžius barbarus anksčiau, nei jie užpuls mano draugą.

Tolesnius mano apmąstymus nutraukė dviejų tolimų šūvių aidas. Supratau, jog dabar Pauelui manęs reikia labiau nei bet kada, ir iškart pašėlusiu galopu nuskriejau aukštyn siauru ir akmenuotu kalnų taku.

Nušuoliavau visą mylią, o gal ir daugiau neišgirdęs jokių garsų, tik staiga takas išėjo į nedidelę atvirą plynaukštę netoli kalno viršūnės. Prieš iššokdamas į šį stalkalnį prajojau siauru tarpeklio pakraščiu, kurio gale sustojau kaip įkastas, nes reginys, atsivėręs prieš mano akis, pripildė mano sielą išgąščio ir siaubo.

Nedideliame lygumos lopinėly bolavo indėnų vigvamai, o vidury stovyklos kone pusė tūkstančio raudonodžių karių buvo susitelkę aplink kažkokį daiktą. Jų dėmesys taip buvo prikaustytas prie jo, kad jie nepastebėjo manęs, ir aš lengvai būčiau galėjęs pasukti atgal į tamsų tarpekį ir šitaip nuo jų pasprukti. Tačiau ta aplinkybė, jog ši mintis man toptelėjo tik kitą dieną, neduoda man teisės laikyti save didvyriu, kaip būtų galima spręsti iš pasakojimo apie šį atsitikimą.

Nemanau, jog esu sukurtas iš medžiagos, iš kurios lipdomi didvyriai, nes visais tais šimtais atvejų, kai mano laisvi poelgiai suvedavo mane akis į akį su mirtim, neprisimenu nė vieno karto, kai galimybė pasielgti kaip nors kitaip man būtų šovusi į galvą anksčiau nei po daugelio valandų. Matyt, mano protas taip sutaisytas, jog aš instinktyviai paklūstu pareigos balsui, nesileisdamas į varginančius samprotavimus. Šiaip ar taip, niekada nesigailėjau dėl to, kad bailumas man nebūdingas.

Šią akimirką aš, žinoma, suvokiau, jog visų dėmesio centre yra būtent Pauelas. Kas buvo anksčiau – mintis ar veiksmas, nežinau, tačiau vos tik išvydau tą reginį, tą pat akimirką išsitraukiau revolverį ir, greitai šaudydamas ir šaukdamas visais plaučiais, puoliau į pačią karių minios tirštynę. Vienišam užpuolikui tai turbūt buvo geriausia taktika, nes netikėtai užklupti raudonodžiai, neabejodami, kad juos užgriuvo visas pulkas reguliariosios kariuomenės, nulėkė pakrikai į visas puses savo lankų, strėlių ir šautuvų.

Vaizdas, dabar atsivėręs prieš mano akis, sukėlė man skausmą ir įtūžį. Aiškioje Arizonos mėnesienoje gulėjo Pauelas, jo kūne it tankūs šeriai styrojo priešų strėlės. Kad jis jau negyvas, negalėjo būti nė mažiausios abejonės, ir vis dėlto tuoj pat pasiryžau gelbėti jo kūną nuo išniekinimo, kaip būčiau gelbėjęs jį ir nuo mirties.

Prijojęs prie pat jo, pasilenkiau ir, sugriebęs už jo šovinių diržo, užkėliau kūną ant savo arklio gugos. Pažvelgęs atgal, įsitikinau,

jog grįžti tuo pačiu keliu būtų pavojingiau nei keliauti toliau per plynaukštę, todėl, paraginęs pentiniais savo vargšą ristūną, puoliau link perėjos, kurią įžiūrėjau kitoje stalkalnio pusėje.

Tuo metu indėnai jau susigaudė, jog aš vienas, ir man įkandin ėmė skrieti prakeiksmi, strėlės ir kulkos. Ta aplinkybė, jog mėnulio šviesoje tiksliai nutaikyti galima tik prakeiksmus, taip pat jų sumišimas, sukeltas mano staigaus ir nelaukto pasirodymo, ir tai, kad aš buvau gana greitai judantis taikiny – visa tai išgelbėjo mane nuo įvairių mirtinų priešų šūvių ir leido man pasiekti artimiausių viršūnių šešėlius anksčiau, nei prasidėjo organizuotas vijimasis.

Mano arklys bėgo priekin beveik nevadeliojamas, nes maniau, kad jis greičiau nei aš ras trumpiausią kelią į perėją, todėl atsitiko taip, kad jis pasuko siauru takeliu, vedančiu į kalnagūbrio viršūnę, o ne į perėją, kuria tikėjau pasiekti slėnį ir išsigelbėti nuo persekiotojų. Tačiau galimas daiktas, kad kaip tik dėl šios klaidos likau gyvas ir patyriau tuos nuostabius įvykius, kurie atsitiko man per kitą dešimtį metų.

Pirma mintis, jog nusukau ne tuo taku, man dingtelėjo, kai persekiotojų riksmi ėmė slopti ir tolti nuo manęs į kairę.

Tada supratau, kad jie patraukė į kairę dantytų uolų, stūksančių plynaukštės pakrašty, pusę, o mano arklys nunešė mane ir Pauelo kūną į dešinę.

Aš stabtelėjau ant nedidelio lygaus uolos kyšulio, nuo kurio matėsi takas apačioje, ir pastebėjau, kad būrys persekiojančių mane laukinių išnyko už gretimo kalno viršūnės.

Man buvo aišku, jog indėnai netrukus suvoks savo klaidą ir vėl ims vyti mane reikiama kryptimi, kai tik aptiks mano pėdsakus.

Vos nujojau galelį kelio, prieš akis išniro aukšta uola, o jos papėdėje – puikus takas, lygus ir gana platus, vedantis aukštyn ir kaip tik ta kryptimi, kuria norėjau vykti. Dešinėje kūpsojo per kelis šimtus pėdų iškilusi uola, o kairėje – tokia pat skardinga, kone statmena nuokalnė, besileidžianti į akmeningos daubos dugną.

Buvau nujojęs šiuo taku gal šimtą jardų, kai staigus posūkis į dešinę atvedė mane prie didelio urvo angos. Įeiga į urvą buvo maždaug keturių pėdų aukščio ir trijų keturių pėdų pločio, ir prie jos takas baigėsi.

Jau buvo rytas ir, kaip visada Arizonoje, aušrai nė neprabrėškus, viską iškart nutvieskė skausi dienos šviesa.

Nulipęs nuo arklio, paguldžiau Pauelą ant žemės, bet ir po pačios kruopščiausios apžiūros neaptikau nė mažiausio gyvybės ženklo. Bandžiau pilti vandenį iš savo gertuvės į jo negyvas lūpas, drėkinau jo veidą, tryniau rankas, žodžiu, triūsiau prie jo kone valandą, nors tikrai žinojau, kad jis jau miręs.

Aš labai mylėjau Pauelą; jis buvo tikras vyras visais atžvilgiais, puikių manierų džentelmenas ir geras, ištikimas draugas. Didžiai sielvartaudamas aš galiausiai nutraukiau savo beviltiškas pastangas jį atgaivinti.

Palikęs Pauelo kūną ten, kur jis gulėjo, aikštelės pakrašty, aš išliaužiau į urvą, ketindamas jį išžvalgyti. Radau ten didelę ertmę gal šimto pėdų skersmens ir trisdešimties ar keturiasdešimties pėdų aukščio. Lygi, gerai suplūkta asla ir daugelis kitų požymių rodė, kad kažkada, labai tolimais laikais, urvas buvo gyvenamas. Jo galas slypėjo tokiuose tamsiuose šešėliuose, jog neįstengčiau įžiūrėti, ar yra ten kokių angų į kitas patalpas, ar ne.

Toliau žvalgydamas pajutau malonų mieguistumą, apėmusį visą mano esybę; tai aiškinau nuovargiu po ilgo ir varginančio jojimo, taip pat atoveikiu po kovos ir vijimosi jaudulio. Šioje vietoje jaučiausi gana saugus, nes mačiau, kad vienas žmogus taką, vedantį į urvą, gali apginti nuo visos armijos.

Netrukus taip apsnūdau, jog vargais negalais atsispyriau didžiuliam norui griūti ant aslos ir valandėlę numigti, tačiau supratau, kad tai visiškai neleistina, nes reikštų tikrą mirtį nuo mano raudonųjų bičiulių, galinčių užklupti kiekvieną akimirką, rankų. Prisiversdamas nuslinkau angos link, tačiau tarsi apsvaigęs atsitrenkiau į šoninę sieną ir parpuoliau kniūbsčias ant žemės.

NUMIRĖLIŲ IŠSIGELBĖJIMAS

Mane apėmė palaimingas snaudulys, raumenys atsipalaidavo, ir jau buvau bepasiduodantis miego geismui, tik staiga mano ausis pasiekė besiartinančių arklių kanopų bildesys. Pamėginau pašokti ant kojų, bet pasibaisėjęs pajutau, kad raumenys atsisako paklusti mano valiai. Man išlakstė visi miegai, tačiau neištingiau pajudinti nė vieno raumens, tarsi būčiau pavirtęs į akmenį. Ir kaip tik tada aš pirmąkart pastebėjau, jog urve draikos kažkoks skystas rūkas, matomas tik prie angos, nutviekstos dienos šviesos. Taip pat nosis užuodė aitroką kvapą, todėl pamaniau, jog mane paveikė kažkokios nuodingos dujos, bet negalėjau suvokti, kodėl išsaugojau mąstymo gebėjimą, o judėti neištingiau.

Gulėjau veidu į urvo angą, pro kurią buvo matyti trumpa tako atkarpa tarp urvo ir uolos, apjuostos to tako. Besiartinančių arklių trypimas liovėsi, tad supratau, jog indėnai tyliai sėlina prie manęs siaura atbraila, vedančia į mano gyvąjį kapą. Prisimenu, vyliausi, kad jie greitai pribaiigs mane, nes ne itin džiugino mintis apie tuos visokeriopus dalykus, kuriuos man gali padaryti, jeigu tik susimany.